

MARTA WRÓŃSKA, *Funkcjonowanie seniorów w przestrzeni medialnej. Między ideą a praktyką*, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2021, ss. 252. ISBN 978-83-7996-950-0.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rns2024.0008>

Przedstawiona publikacja jest interesującym i wartościowym materiałem do studiowania kwestii dotyczących wielopłaszczyznowej interpretacji współczesnego oblicza starości i związanych z nią procesów. Praca bardzo dobrze wpisuje się w aktualną, ważną dyskusję nad poszukiwaniem optymalnego modelu zdrowej, aktywnej, wolnej od stereotypów późnej dorosłości. Starzenie się społeczeństwa jest jednym z charakterystycznych zjawisk współczesnego świata. Jest to proces, który prowadzi do ogromnych przeobrażeń w wielu dziedzinach życia – polityce, gospodarce, kulturze, edukacji, usługach medycznych, opiekuńczych, co w konsekwencji kształtuje przyszłość nas wszystkich. Za bezpośrednie przyczyny starzenia się społeczeństwa należy uznać przeszłe i aktualne trendy dotyczące rodności, migracji i umieralności. Według Aleksandra Kamińskiego – autora hasła „dodać życia do lat, a nie lat do życia”, propagatora teorii aktywności i wychowania do starości – kluczem do pozytywnego i satysfakcjonującego starzenia się jest wspomaganie seniorów w rozszerzaniu własnych zainteresowań, aspiracji, umiejętności oraz niwelowanie błędnych przyzwyczajeń.

Recenzowana praca jest zbiorem wybranych zagadnień, w kręgu których obraca się starszy człowiek. Autorka podejmuje istotne zagadnienia definiujące starość na różnych płaszczyznach: historycznej, kulturowej, naukowej i badawczej. Rozdział pierwszy stanowi wprowadzenie w problematykę jakości życia seniorów i roli stereotypów w dyskursie społecznym nad starością. Autorka odwołuje się w nim do własnych badań dotyczących znajomości stereotypów realizowanych w Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Rzeszowie, które – jak sama twierdzi – nie napawają optymizmem w tej kwestii (s. 36).

Kolejny rozdział rozpoczyna się rozważaniami dotyczącymi uwarunkowań historyczno-kulturowych starości. Autorka przejrzysto prezentuje modele i koncepcje procesu starzenia się. Istotną częścią tej charakterystyki jest przedstawienie przez autorkę stanowiska badacza w zakresie operacjonalizacji przedmiotu badania, jakim jest *successful ageing*. Ponadto szczególnego podkreślenia wymaga

zobrazowanie obszarów aktywności senioralnej. Przewiduje się, że w najbliższych latach będzie można zauważyć narastającą liczbę osób w podeszłym wieku. Z tego powodu ważna jest dbałość o jakość życia tej grupy osób. Szeroko rozumiana aktywizacja umożliwi utrzymanie organizmu w jak najlepszej kondycji. Wbrew dominującemu nurtowi, autorka recenzowanej monografii poświęca sporą uwagę przybliżeniu obszarów aktywności seniorów wraz z wnikliwą charakterystyką dokumentów i programów zarówno w wymiarze publicznym, jak i samorządowym, a także organizacji pozarządowych. Potrzeba badawcza ukierunkowana na promowanie edukacyjne seniorów jest nie tylko modnym obecnie trendem tematycznym, lecz także aksjomatem otaczającej nas rzeczywistości. Zaliczenie tego zagadnienia do analizy badawczej jest udaną próbą optymalnego definiowania opisywanego zjawiska.

Najciekawszy ze względu na treść jest bez wątpienia rozdział trzeci i czwarty. Autorka charakteryzuje zjawisko edukacji senioralnej, dbając o poszerzenie jej zagadnienia w perspektywie uczenia się dorosłych poprzez doświadczenie. Zachowanie sprawności intelektualnej w podeszłym wieku, w tym samym stopniu, co stan zdrowia, sprawność fizyczna, warunki życia czy wsparcie społeczne, stanowi ważny aspekt decydujący o jakości życia. Nabywanie wiedzy i uczenie się okazują się niezbędnymi procesami w zachowaniu interakcji ze środowiskiem społecznym. Edukacja seniorów zyskuje coraz większą popularność. Stanowi podstawę aktualizacji i ciągłego pogłębiania wiedzy potrzebnej do wykonywania ról społecznych i pełnienia obowiązków. Zaopatruje jednostkę w umiejętności niezbędne do funkcjonowania w tak szybko zmieniającym się świecie, wyposaża w informacje, których senior nie pozyskał na etapie nauki szkolnej.

Autorka podnosi także kwestię działalności instytucji działających na rzecz seniorów. Aktywizowanie seniorów obejmuje zarówno rozpowszechnianie edukacji (uniwersytety trzeciego wieku, kluby seniora), jak i promowanie inicjatyw seniorskich, woluntarnych. Rozdział czwarty przybliża funkcjonowanie seniorów w przestrzeni medialnej, która stanowi istotny element społeczeństwa informacyjnego. Autorka zauważa, że coraz więcej seniorów aktywnie korzysta z dóbr technologii, wykorzystując dostępne zasoby. Jednak aspektem, z którym nie można się nie zgodzić jest postęp techniki, a co za tym idzie – trudności seniorów w obsłudze niektórych sprzętów, takich jak telefon czy komputer. Problem ten określany jest jako wykluczenie cyfrowe lub e-wykluczenie. Wiąże się on z ubóstwem informacyjnym oraz brakiem dostępu do komputerów i Internetu ze względu na status społeczno-ekonomiczny. Jako jedną z głównych przyczyn wykluczenia cyfrowego wskazywanych przez autorkę jest bariera psychologiczna osób starszych, która obejmuje zarówno brak motywacji do

korzystania z nowych technologii, jak i obawę przed nowymi mediami. Często seniorzy po prostu nie mają wiedzy o *nowinkach technologicznych*, a w obawie przed nieumiejętnością poradzenia sobie nie chcą jej zdobywać. Autorka w dalszej części rozdziału zbyt optymistycznie ocenia możliwości i kompetencje medialne seniorów, przedstawiając szeroką ofertę informacyjno-komputerową, której poziom jest zdecydowanie zaawansowany dla przeciętnego, znacznie młodszego użytkownika sieci.

Wizerunek seniora nabiera dynamiki i zmienia swój charakter. Coraz częściej o osobach starszych mówi się pozytywnie – jako o osobach aktywnych, doświadczonych, zadbanych, pełnych pasji i chęci do życia. Wpływ na to ma wiele czynników – od ekonomicznych po społeczne. Coraz więcej seniorów aktywnie korzysta z dóbr technologii wykorzystując dostępne im zasoby. Zjawisko określane mianem *globalizacji starości* kształtuje style funkcjonowania seniorów promując postawy aktywne i twórcze. Odsetek osób starszych wykorzystujących nowe technologie, np. do robienia zakupów przez Internet, rozwijania swojego hobby, a nawet załatwiania wielu spraw urzędowych, systematycznie wzrasta. Warto jednak pamiętać, że postęp cyfrowy ma również pewne wady. Jedną z najniebezpieczniejszych jest oszustwo, na które osoby starsze mogą natrafić, np. wyłudzenie pieniędzy. Ważne jest uświadamianie seniorów, jak postępować, aby prawidłowo korzystać z możliwości, jakie daje technika i jednocześnie nie dać się oszukać. Według licznego grona ekspertów, m.in. Komisji Europejskiej, szeroko rozumiana edukacja, w tym również techniczno-informacyjna, traktowana jest jako niezbędny element procesu aktywności, przeciwdziałający wykluczeniu i marginalizacji senioralnej.

Rozdział piąty dotyczy interpretacji badań własnych autorki w zakresie edukacji medialnej seniorów. Autorka prezentuje w nim wyniki badań, które są owocem długoletniej współpracy ze słuchaczami Uniwersytetu Trzeciego Wieku przy Uniwersytecie Rzeszowskim. Zaprezentowane badania wskazują jednoznacznie, iż działania edukacyjne na rzecz osób starszych, w zakresie m.in. nabywania nowych zdolności i umiejętności cyfrowych, wpływają na niwelowanie nierówności i marginalizacji, a także wzmacniają integrację międzypokoleniową. Zamierzenia autorki, które sygnalizowała we wstępie, zostały dobrze zrealizowane. Publikacja jest konsekwentnie utrzymana w treści i formie narracją na temat edukacji seniorów w przestrzeni medialnej. Walorem jest przejrzysta i czytelna struktura wywodu, uzupełniona cennymi uwagami autorki z badań empirycznych. Na uniwersalność problemu podjętego przez autorkę wskazuje to, że starość jest integralną częścią życia każdego człowieka.

Monografia wpisuje się w interdyscyplinarny kontekst badań nad różnorodnymi aspektami starzejącego się społeczeństwa i poszukiwaniem optymalnego modelu aktywizacji i edukacji dotyczącego późnej starości.

dr Dorota Rynkowska
Uniwersytet Rzeszowski
e-mail: drynkowska@ur.edu.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2747-7373>